

ЗАТВЕРДЖЕНО
Атестаційною Колегією
Міністерства освіти і науки України
протокол № 4/8 – 5/2 26.10.2000 р.

ПРОГРАМА

кандидатського іспиту в галузі національна безпека, спеціальність 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки)

Програма кандидатського іспиту в галузі національна безпека, спеціальність 21.01.01. - основи національної безпеки держави (політичні науки) підготовлена у базових наукових установах Ради національної безпеки і оборони України – Національному інституті стратегічних досліджень та Національному інституті українсько-російських відносин – і адресується аспірантам, стажистам та здобувачам наукового ступеня кандидата політичних наук. Вона створена з урахуванням стратегічних положень Державної національної програми "Освіта", довгострокового наукового проекту "Україна – 2010", вимог та рекомендацій Вищої атестаційної комісії України. Автори прагнули якомога повніше врахувати позитивний досвід складання аналогічних програм провідними науковими та науково-дослідними установами НАН України, критично осмислюючи вітчизняний і зарубіжний досвід атестування наукових кадрів найвищої кваліфікації.

Авторський колектив:

- академік НАН України *Кремень Василь Григорович*, Міністр освіти і науки України, президент АПН України - керівник авторського колективу;
- доктор політичних наук, доцент *Храмов Василь Олегович*, головний консультант відділу методології дослідження українсько-російських відносин Національного інституту українсько-російських відносин РНБО України -заступник керівника авторського колективу;
- доктор філософських наук, професор *Бондаренко Віктор Дмитрович*, голова Державного комітету України у справах релігій;
- доктор історичних наук *Гончаренко Олександр Миколайович*, завідувач відділу загальних проблем національної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень РНБО України;
- доктор політичних наук, доцент *Перепелиця Григорій Миколайович*, завідувач відділу воєнної політики Національного інституту стратегічних досліджень РНБО України;
- доктор історичних наук, доцент *Спірін Олексій Андрійович*, радник директора Національного інституту стратегічних досліджень РНБО України;
- кандидат психологічних наук *Сьомін Сергій Валерійович*, старший консультанта відділу політичних і гуманітарних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень РНБО України.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Національна безпека як соціальне явище

Політика та національна безпека: суть, роль в суспільному житті. Основні підходи до з'ясування політичної суті національної безпеки. Предмет національної безпеки. Суб'єкт національної безпеки. Взаємодія національної безпеки та ідеології, національної безпеки і культури, національної безпеки і соціальної психології, національної безпеки і етики.

Вплив на національну безпеку економічних, інформаційних, воєнних, географічних, демографічних, культурних та загальноцивілізаційних факторів. Політологія (політичні науки) як теоретична та методологічна основа національної безпеки. Національна безпека як наука. Методологія та методи дослідження національної безпеки.

Структура національної безпеки. Національна безпека у соціальній сфері. Національна безпека у військовій сфері. Національна безпека у інформаційній сфері. Національна безпека у сфері державного будівництва. Національна безпека у сфері національної освіти.

Внутрішньополітичний та зовнішньополітичний аспект національної безпеки, їх взаємозв'язок. Розширення поля національної безпеки. Проблеми національної безпеки. Оптимальне співвідношення між метою і засобами забезпечення національної безпеки держави. Сутність політичного підходу в різних сферах національної безпеки. Політична безпека в системі національної безпеки України. Політична система забезпечення національної безпеки.

Сутність та роль політичних інтересів і цінностей в загальній системі національної безпеки держави

Політичний аспект національної безпеки як системна якість процесу виробництва (відтворення) політичних зв'язків між людьми, його внутрішня структура у вимірах національних інтересів та цінностей. Політична мета національної безпеки, політичні інтереси та цінності як форми її вираження. Діалектика політичних інтересів та політичних цінностей в сфері національної безпеки. Політичний інтерес як джерело та рушійна сила національної безпеки. Безпека державної влади як предмет національних інтересів.

Основні форми політичних зв'язків в системі забезпечення національної безпеки: політичні відносини, політичні об'єднання, політичні організації та їхня структура. Політична система як форма політичних відносин та інститут буття політичних інтересів, політичних цінностей в контексті загальної системи національної безпеки. Характерні риси політичного життя в контексті національної безпеки держави: демократизм державного устрою, багатопартійність, визнання і утвердження політичної рівноправності усіх існуючих партій, стабільність та безпека. Технологія та безпека здійснення принципів загального, рівного, прямого виборчого права. Наявність парламентського механізму узгодження політичних інтересів. Елітаристські і самоуправлінські моделі політичного життя як засоби регулювання політичних інтересів та політичних цінностей в загальній системі національної безпеки держави.

Державна влада в контексті забезпечення національної безпеки

Влада як суспільне явище та складова національної безпеки держави, сутність політичної влади та її головні властивості: верховенство, авторитетність, суверенітет, відповідальність, примусовість. Єдність відносин панування і підкорення як чинник національної безпеки держави. Проблема авторитету. Об'єктивний і суб'єктивний авторитет. Взаємозв'язок влади і авторитету. Соціальне значення влади. Співвідношення державної і політичної влади.

Суспільна могутність та національна безпека держави. Джерела та види суспільної могутності. Влада як інституалізована форма суспільної могутності та ресурс національної безпеки держави, авторитет влади. Легітимність політичної і державної влади.

Принцип розподілу влад як передумова розвитку національної безпеки держави. Історичні форми виконавчої влади - чинники розвитку національної безпеки держави. Умови формування професійного апарату управління як спеціалізованого органу реалізації загальної системи національної безпеки держави. Структура та основні характеристики апарату управління. Умови розширення та звуження функцій управлінського апарату як закону забезпечення ефективного розвитку національної безпеки держави.

Співвідношення понять "бюрократія" і "національна безпека держави". Концепція "формально-раціональної бюрократії" М. Вебера. Чиновник як соціальний тип та його роль в забезпеченні національної безпеки держави. Закони С. Н. Паркінсона. Номенклатура як породження командно-адміністративної системи управління та загроза національній безпеці держави. Система забезпечення національної безпеки держави як протипага бюрократизму і обмеження форм його прояву.

Моделі влади у сучасному світі в контексті національної безпеки держави

Відносини влади в громадянському та політичному суспільстві - сутнісна характеристика системи національної безпеки держави. Концептуальні моделі організації влади в сучасному суспільстві (теорія політичної модернізації, мерітократії, всесвітнього суспільства) як складова концепційної національної безпеки держави.

Президентська форма влади та національної безпеки держави. Принцип однакового представництва народу президентом і парламентом. Механізми контролю та протипага.

Парламентська форма влади та національної безпеки держави. Принцип "позитивного вотуму недовіри". Нетрадиційні форми організації влади як механізми системи забезпечення національної безпеки держави в сучасному світі.

Особа і політика та національна безпека держави

Політика та національна безпека держави в системі ціннісних орієнтацій особи. Людина як об'єкт і суб'єкт політики. Поняття політичної людини, концепція С. Липсета. Політичні інтереси особи та національна безпека держави. Основні міжнародні документи про права людини як нормативна складова безпеки особи і національної безпеки держави. Конституційні права, обов'язки і відповідальність громадян. Політична позиція та національна безпека держави.

Багатоманітність форм участі індивідів в політиці як факторів національної безпеки держави. Конкретні форми, рівні політичної участі як критерій цілісності системи національної безпеки держави. Основні типи взаємовідносин людей і політики: стан залучення людини до політики. Політична поведінка особи (активність, пасивність, індиферентність, екстремізм). Конформізм і нонконформізм.

Соціальні групи та національна безпека держави

Поняття і види груп. Групові інтереси в системі національної безпеки держави. Проблема цілісності груп. Ціннісно-орієнтаційна єдність як вимір стану національної безпеки держави. Груповий політичний інтерес. Малі групи як інструмент політичного контролю, тиску та суб'єкт національної безпеки держави.

Соціальна структура і політика в контексті забезпечення національної безпеки держави. Суть соціальної структури суспільства як основи політичного життя та національної безпеки держави. Великі соціальні групи як суб'єкт національної безпеки держави. Теорія соціальної стратифікації (Е. Росе, К. Девіс, Т. Заславська). Теорія соціальної мобільності (П. Сорокін). Групи тиску - лобі.

Етнічні об'єднання та національна безпека держави

Сутність та особливості соціально-етнічних об'єднань та їх роль у політичному житті та національній безпеці держави. Етнонаціональна структура суспільства: нація, національні та етнічні групи. Сутність і ознаки сучасних націй. Місце націй у соціальній структурі як базовому факторі національної безпеки держави. Сучасні теорії націй. Національні процеси в сучасному світі. Етнічний ренесанс: глобальне явище та історизми - чинник політичного життя. Загальнолюдське і національне особливе у житті народів та системі національної безпеки держави. Національне розмаїття - фактор загальнолюдського прогресу та розвитку системи національної безпеки держави.

Нація та держава як суб'єкти національної безпеки держави. Одно- і багатонаціональні держави. Національний суверенітет як умова безпеки розвитку, самовизначення і самоутвердження народу. Етнонаціональна політика в контексті захисту національної безпеки держави.

Національні відносини в багатонаціональних державах як індикатор стану національної безпеки держави. Етнополітика як складова внутрішньої політики та системи національної безпеки держави. Неспроможність і криза національної політики в умовах тоталітарних режимів - загроза національній безпеці держави. Державно-правове регулювання національних відносин в умовах демократії. Національно-культурні автономії в контексті забезпечення національної безпеки держави.

Конфесійні групи та національна безпека держави

Політична свідомість і релігія: специфіка і механізм взаємовпливу. Основні канали взаємодії релігії і політики. Державно-церковна політика. Релігійні інститути і політична система. Релігійні організації та національна безпека держави. Міжнародні християнські організації та національна безпека України. Внутрішньополітична та міжконфесійна стабільність.

Теократія і демократія. Теократичний режим та національна безпека держави. Релігійні держави в сучасному світі. Секуляризація і активізація релігій. Модернізація світових релігій як фактор зростання їхньої ролі в політичному житті. Церква і соціальні проблеми (Папська енцикліка "Сотий рік"),

Сучасні політичні концепції католицизму, православ'я, ісламу та буддизму. Релігійні суспільно-політичні рухи і політичні партії. Релігія як фактор політичної стабілізації. Міжконфесійні протиріччя, релігійна експансія та релігійні конфлікти як загрози національній безпеці держави. Роль релігії в розв'язанні глобальних проблем сучасності.

Політична еліта та її місце в загальній системі забезпечення національної безпеки держави

Сутність політичного елітизму. Теоретичне обґрунтування елітаризму: морально-інституціональний і структурно-функціональний підходи. Платон, А. Гамільтон, Ф. Ніцше. Теорія еліти В. Парето. Циркуляція еліти як умова соціально-політичної стабільності та національної безпеки держави. Г. Моска про втілення еліти як умову існування цивілізації. Р. Міхельс про утворення демократією еліти для самозбереження. К. Мангейм про перехід від еліти "крові" і "багатства" до еліти "здібностей". Роль політичних еліт в забезпеченні національної безпеки держави. Соціальне представництво еліти.

Концепція елітарної демократії (демократичного елітаризму) Й. Шумпетера, Г. Лаосу еліта ін. Плюралізм еліти і дисперсії влади на основі балансу політичних інтересів. Закрите і відкрите суспільство, істеблішмент і номенклатура в забезпеченні національної безпеки держави. Політична еліта і демократія. Проблема формування політичної еліти в Україні як проблема політичної стабільності.

Громадськість і громадська думка в контексті національної безпеки держави

Історичні особливості політичного значення поняття "громадськість". Маса і громадськість, асоціативні та інституційні форми організації громадськості як фактори національної безпеки держави.

Громадська думка як формальна суб'єктивна свобода індивіда висловлювати власні судження про загальні справи та політичний вимір стану національної безпеки держави. Взаємозв'язок понять "громадськість", "громадська думка" та "національна безпека держави". Інститути формування та висловлювання громадської думки як політичні регулятиви національної безпеки держави. Відмінність між критичною та маніпулятивною функціями громадської думки. Засоби емпіричного дослідження громадської думки.

Політична система як сукупність владних інститутів та механізм забезпечення національної безпеки держави

Поняття політичної системи. Співвідношення понять "політичні інститути" та "механізми забезпечення національної безпеки держави". Сутність і типи сучасних політичних систем. Забезпечення політичної стабільності та безпеки - базова функція політичної системи як владного інституту в загальній системі національної безпеки держави.

Генеza і варіанти інтерпретації політичної системи. Теорія політичної системи Д.Істона і Г.Алмонда. Структура політичної системи. Функції політичної системи. Закономірності розвитку. Порівняльний аналіз функціонування політичних систем. Особливості формування політичної системи в Україні. Основні характеристики функціонування політичної системи та необхідність її стабілізації для нормальної життєдіяльності суспільства.

Конституція в сучасному суспільстві. Природа конституційного закону. Конституція як легальний і демократичний спосіб легітимізації влади. Свобода волевиявлення і межі її вираження. Зазіхання на конституційний лад та державний суверенітет.

Конституція України як нормативна основа національної безпеки держави.

Плюралізм як політичний принцип функціонування системи забезпечення національної безпеки держави

Економічні та соціальні основи плюралізму. Сутність політичного плюралізму. Загальнолюдське і конкретно-історичне в плюралізмі. Риси плюралізму. Нормативно-регулятивний характер плюралістичної моделі політичного життя та національної безпеки держави. Цілісність і плюралізм у протилежності та взаємозв'язку. Моноцентричні та поліцентричні різновиди плюралізму. Анархізм, плюралізм - загальне і відмінне та джерела політичних загроз національній безпеці держави.

Держава і національна безпека

Історичні умови виникнення держави. Поняття, ознаки та типи держав. Форми державного правління: монархія та республіка. Форми державного устрою: унітарна держава, федерація та конфедерація. Функції держави (внутрішні і зовнішні, постійні і тимчасові, відкриті і латентні). Функція здійснення "загальних справ" і функція захисту існуючого режиму. Держава і право. Політичний режим як сукупність засобів і методів здійснення державної влади. Співдружності держав і міждержавні союзи. Основні концепції держави. Унітарна, федеративна та конфедеративна держави. Державні інститути та органи. Класифікація органів державної влади. Місце армії та інших силових структур у державі та їхні функції. Сутність соціальної держави. Проблема етатизації та деетатизації суспільного життя. Становлення самостійної держави в Україні як проблема національної безпеки.

Співвідношення понять "державна безпека" та "національна безпека". Роль, місце та функції держави у забезпеченні національної безпеки.

Політичні режими і національна безпека держави

Поняття політичного режиму. Типи режимів. Сутність демократії. Представницька демократія, головні принципи її організації та їхнє значення в забезпеченні національної безпеки держави.

Політичний режим як сукупність методів і форм політичного панування та його взаємовідносини з громадянським суспільством. Головні параметри політичних режимів: рівень централізації влади, співвідношення держави та громадянського суспільства, правовий статус особи, наявність чи відсутність політичного та ідеологічного плюралізму, легальної опозиції. Типологія і динаміка політичних режимів: тоталітарний, жорстко авторитарний, авторитарно-демократичний, демократично-авторитарний, ліберальний, демократичний, анархо-демократичний.

Співвідношення понять "політичний режим" та "національна безпека держави". Недемократичні політичні режими. Авторитарні або диктаторські режими. Особиста і "класова" диктатура. Зміст понять "диктатура", "тиранія" та "деспотія".

Тоталітаризм як форма правління і концепція, яка пояснює особливий тип політичної системи та модель національної безпеки держави. Дж. Джентілі про тоталітарний характер доктрини фашизму, "абсолютно-моральну цінність фашистської держави". Карл Шміт і теорія "тотальної держави". Суть аналітико-критичної концепції тоталітаризму (В.Вульф, Г.Маркузе, Ф.Нойман, Е.Фромм). Основні ознаки тоталітаризму. Загальне і особливе в тоталітарних режимах та їх роль в забезпеченні національної безпеки держави.

Х. Арендт, К. Фрідріх, З. Бжезинський про суть тоталітарних диктатур, причини їх виникнення. Фактори, що сприяють формуванню тоталітаризму в сучасних умовах.

Сталінізм як ідеологія і суспільна система. Історичні долі тоталітаризму. Проблема переходу від тоталітаризму до демократії в Україні в контексті забезпечення національної безпеки держави.

Засоби масової інформації та їх вплив на національну безпеку держави

Сутність засобів масової інформації. "Четверта гілка влади" як політичний механізм системи національної безпеки держави. Особливості українських та закордонних ЗМІ як політичної складової системи національної безпеки держави. Роль засобів масової інформації у формуванні політичної культури та зміцненні національної безпеки держави. ЗМІ як засіб вивчення і формування громадської думки, забезпечення гласності. Науково-технічна революція і новітня інформаційна ситуація. Нові, властиві демократичному суспільству, умови функціонування ЗМІ як "четвертої гілки влади" в контексті захисту національної безпеки держави.

Суспільно-політичні організації та національна безпека держави

Сутність суспільно-політичних організацій. Суспільно-політичні організації в загальній системі захисту національної безпеки держави. Види і форми суспільно-політичних об'єднань: традиційні, релігійні, кооперативні, професійні, молодіжні, жіночі, пацифістські, альтернативного способу життя та їхній вплив на національну безпеку держави.

Партія як політичний інститут. Сутність і місце партій у політичному процесі. Основні ознаки партій: наявність організації, тяжіння до влади, ідеологічний характер. Відмінність політичних партій від груп інтересів, суспільних організацій, груп тиску та інших об'єднань. Багатоманітність підходів до класифікації політичних партій.

Поняття і типи партійних систем. Чинники, що обумовлюють утворення партійних систем.

Соціально-політичні об'єднання і рухи в Україні, їхні історичні передумови, соціальна база, політико-правовий стан, ідейна орієнтація та політична ефективність. Проблеми розвитку багатопартійної системи в Україні як проблема національної безпеки.

Система детермінації політичного процесу в контексті національної безпеки держави

Визначення політичного процесу. Суть і структура політичного процесу. Співвідношення понять "політичний процес" і "національна безпека держави". Парцелярні та глобальні процеси. Еволюційні та революційні процеси. Міжнародний політичний процес і національна безпека України. Функціональний зміст політичного процесу, його основні стадії. Революція та реформа. Пряма дія в політиці. Суб'єкти політичного процесу. Політична діяльність, політичне рішення та їхній вплив на національну безпеку держави.

Міжнародний політичний процес, зовнішньополітична безпека в загальній системі національної безпеки держави. Геополітичні та геостратегічні чинники формування зовнішньополітичних інтересів, стратегічні та пріоритетні інтереси, стратегія забезпечення зовнішньополітичних інтересів в сфері національної безпеки. Релігійна складова зовнішньополітичної безпеки держави. Зовнішньополітичний курс, засоби та ресурси забезпечення зовнішньополітичних інтересів національної безпеки держави. Недоторканість кордонів як пріоритетний інтерес у сфері національної безпеки. Діалектика зовнішньополітичної діяльності та зовнішньополітичних відносин в системі національної безпеки держави. Глобальна та регіональна система безпеки, субрегіональна система безпеки, діалектика міжнародної безпеки та національної безпеки держави.

Організація політичної діяльності в контексті захисту національної безпеки держави

Об'єктивна детермінація політики. Співвідношення понять "політична ситуація" і "національна безпека держави". Раціональне та ірраціональне в політиці. Співвідношення завдань і засобів в політичній діяльності в контексті захисту національної безпеки. Політичний екстремізм і національна безпека держави. Насильство як елемент політичного життя. Умови обмеження масштабів насильства в політиці. Зміст політичної діяльності. Основні риси політичної діяльності. Політична дія (акція). Політична участь. Політична пасивність та активність як фактор національної безпеки держави.

Стратегія і тактика політичної складової національної безпеки держави. Основні поняття політичної стратегії. Сутність політичної стратегії як основи національної безпеки держави. Політична стратегія України: основні напрями забезпечення національної безпеки держави. Представництво політичної стратегії в системі національної безпеки держави. Партійна форма політичної діяльності, політичний маркетинг як фактори політичного впливу на національну безпеку держави.

Політичне рішення і національна безпека держави

Політичне рішення: його сутність і специфіка. Політичне рішення - головний політичний елемент національної безпеки держави. Вивчення електоральної поведінки, як способу з'ясування політичної ситуації в державі. Можливості політичного прогнозу, обґрунтування політичних програм, політичних цілей, політичної тактики, політичної поведінки та забезпечення розвитку національної безпеки держави. Підготовка і прийняття рішень національної безпеки держави. Вироблення і пропаганда альтернативних рішень. Реалізація рішень. Цілі і засоби реалізації політичного рішення в контексті захисту національної безпеки держави.

Концептуальні підходи щодо розуміння моделей прийняття політичного рішення в загальній системі національної безпеки держави. Основні категорії ліцензійного методу прийняття рішень. Реалізація рішень (імплементация). Проблема оптимізації політичного рішення як передумова ефективного подолання політичних загроз національній безпеці держави. Проблема визначення критеріїв та рівня загроз, джерела загроз, сутнісні ознаки політичних загроз національній безпеці держави. Класифікація політичних загроз національній безпеці держави.

Політична стабільність як фактор національної безпеки держави

Політична стабільність демократичного і тоталітарного режиму. Співвідношення понять "політична стабільність" і "національна безпека держави". Фактори політичної стабільності. Політичний конфлікт. Форми прояву, загальна характеристика концепцій конфлікту (теорія структурного функціоналізму, позитивно-функціонального конфлікту Л.Козера, конфліктної моделі суспільства Р.Дарендорфа і загальної теорії конфлікту К.Боулдінга). Причини і типологія конфліктів. Форми розв'язання суспільно-політичних конфліктів як практичні засоби забезпечення національної безпеки держави.

Війна як специфічна форма політичного конфлікту та політичне явище. Воєнна політика, воєнно-політичні інтереси, воєнно-політичні відносини і національна безпека держави. Суб'єкти воєнної політики, засоби та ресурси воєнно-політичного забезпечення національної безпеки держави. Воєнний потенціал і збройні сили як інститут воєнно-політичного забезпечення національної безпеки держави. Воєнно-політичний конфлікт, воєнно-політична криза, проблеми миротворчої діяльності. Співвідношення понять "воєнно-політична стабільність" і "національна безпека держави".

Морально-політичні основи забезпечення національної безпеки держави

Специфіка моралі і політики в контексті забезпечення національної безпеки держави. Сутність політичної етики. Моральні критерії політичної діяльності та національна безпека держави. Моральний потенціал національної безпеки держави. Суперечності політики і моралі. Насильство і ненасильство в політиці. Етика ненасильства. Етика і суспільно-політичне протистояння. Етика міжконфесійної боротьби. Етичні основи національної безпеки держави в контексті міжнародних відносин та міжнародної безпеки.

Політичне прогнозування як засіб забезпечення національної безпеки держави

Поняття про політичне прогнозування, його суть і специфіка. Співвідношення понять "політичне прогнозування" і "національна безпека держави". Об'єкти, предмет і терміни прогнозування політичних процесів та явищ в контексті забезпечення національної безпеки держави. Національна безпека держави як об'єкт політичного прогнозування. Передбачуване і не передбачуване в політиці.

Методи політичного прогнозування в галузі національної безпеки: методи експертизи, екстраполяції, моделювання, метод системного аналізу. Типи прогнозів: пошуковий, нормативний, вірогіднісний та ін. Основні напрямки прогнозування, його етапи. Системне прогнозування. Стратегічне, тактичне і операційне прогнозування. Інформація як база і основа прогнозування.

Верифікація політичних прогнозів. Прогнози в політиці, як один із засобів наукового обґрунтування політичних рішень в галузі національної безпеки.

ОРІЄНТОВНИЙ СПИСОК

основних джерел до програми кандидатського іспиту зі спеціальності 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки)

1. Армстронг Дж. Український націоналізм // Зустрічі. 1991. – № 2.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека. - К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
3. Белая книга российских спецслужб / 2-е изд. Перераб. – М.: Информ.-изд. агентство “Обозреватель”, 1996. – 268 с.
4. Бершеда С. Р., Сухоруков А. И., Острый О. Т. Співробітництво України і російської Федерації в інвестиційній сфері та економічна безпека України: Монографія. – К.: ШУРВ, 1999. - 120 с.
5. Бисмарк О. Мысли и воспоминания. В 3-х т. – М., 1940-1941.
6. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1994.
7. Боков В. А., Лущик А.В. Основы экологической безопасности : Учебн. пособие. – Симферополь: СОНАТ, 1998. – 224 с.
8. Бочковський О. Вступ до націології. – Мюнхен, 1991-1992.
9. Брайчевський М. Ю. Походження Русі. – К., 1988.
10. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
11. Брудер В. Бюрократия. 1995, – № 5.
12. Буш Д. Глядя в будущее: Автобиограф.: Пер. с англ. – М., 1989.
13. Вебленский М. Номенклатура: Господствующий класс советского общества. – М., 1991.
14. Винниченко В. Відродження нації: В 3-х ч. – Відень, 1920.
15. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. – К., 1991,
16. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. До ефективних суспільств. – К., 1990.
17. Гаджиев К. С. Геополитика. – М.: Междунар. отношения, 1997. – 384 с.
18. Гаджиев К. С. Политическая наука: учебн. Пособие / 2-е изд. – М.: Междунар. отношения, 1995. – 400 с.
19. Геллер М., Некрич А. Утопия у власти. История Советского Союза с 1917 г. до наших дней, – Лондон, 1989.
20. Гитлер Адольф. Моя борьба. – Ашхабад, 1992.
21. Глобальні трансформації і стратегії розвитку : Монографія / Кер. авт. кол. і наук. рад. О. Г. Білорус: НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин. – К., 1998. - 416 с.
22. Греков Б. Д. Киевская Русь. – М., 1949.
23. Грушевський М. С. Очерк истории украинского народа. - К., 1990.
24. Грушевський М. Історія України-Руси. В II т., 12 кн. - К., 1991.
25. Дайсон Ф. Оружие и надежды: проблемы разоружения. - М., 1990.
26. Даян Р. Введение в теорию демократии. - М., 1991.
27. Декларація про державний суверенітет України // Відомості ВР УРСР. 1990, № 31.
28. Дергачев А. Геополитика. - К., 2000.
29. Джилас М. Лицо тоталитаризма. - М., 1992.
30. Дністрянський С. Погляди на теорію права та держави. - Львів, 1925.
31. Донцов Д. Дух нашої давнини. - Дрогобич, 1991.
32. Донцов Д. Націоналізм, - Львів 1926.
33. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську справу //Літературно-публіцистичні праці. В 2-х т. - К., 1970. Т. 2.
34. Дугин А. Основы геополитики. - М., 1998.
35. Ежегодник СИПРИ. 1998: Вооружение, разоружение, и международная безопасность / Пер. с англ. Стокгольмский международный ин-т исследований проблем мира; Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН. - М.: Наука, 1999. - 684 с.
36. Зіньківський Г. Молода Україна, її становище і шлях. - Львів, 1936.

37. Златоструй. Древняя Русь X-XIII вв. - М., 1990.
38. Зовнішня політика України та політика в галузі безпеки 1999 - 2000. Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України. Моніторинг зовнішньої політики України та політики в галузі безпеки. - К., 2000. - 104 с.
39. Золотарев В. А. Военная безопасность Отечества: Историко-правовое исследование / 2-е изд. - М.: Канон-Пресе, Кучково поле, 1998. - 462 с.
40. Киссинджер Г. Ядерное оружие и внешняя политика. - М., 1989.
41. Клаус фон Бейме. Сравнение в политической науке // Социально-политические науки. 1991, - № 2.
42. Климовський С. О смирение высочайших // Сборник Харьковского историко-философского общества. - Харьков. 1905. Т. 16.
43. Ковалевский М. М. Происхождение современной демократии. - СПб., 1895-1899, Т. 1-4.
44. Ковлер А. И. Исторические формы демократии: проблемы партийно-правовой теории. - М., 1990.
45. Конквест Р. Большой террор (1938-1940 гг.). - М., 1974.
46. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України. - К.: Право, 1996. - 56 с.
47. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Схвалена Постановою Верховної ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР. - К., 1997. - 24 с.
48. Корр Здвард. История Советской России. - М., 1990, Кн. 1, Т. 1-2,
49. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів. - К.: НІСД, 1996. - 77 с.
50. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Україна в системі військово-політичних відносин з сусідніми країнами: кількісний вимір. - К.: НІСД, 1996. - 40 с.
51. Кремень В. Г., Безлюда Д. М., Бондаренко В. Д. та ін. Соціально-політична ситуація в Україні: поступ п'яти років. - К.; НІСД, 1996. - 114 с.
52. Кремень В. Г., Бінько І. Ф., Головащенко С. І. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення. - К., 1998.
53. Кремень В. Г., Бінько І. Ф., Головащенко С. І. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: Монографія. - К.: МАУП, 1998. - 92 с.
54. Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. М. Україна: альтернативи поступу: Критика історичного досвіду. - К.: АКС-ЦККАІМЕ, 1996. - 793 с.
55. Кремень В. Г., Ткаченко В. М. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації: Монографія. - К.: "Видавничий центр "ДрУк", 1998. - 446 с.
57. Лебон Г. Зіткнення між демократичними ідеями і соціалістичними устремліннями // Філософська і соціологічна думка. 1991, - № 5.
58. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. - Львів, 1922.
59. Лейпхард А. Многосоставные общества и демократические режимы // Полис. 1992, - № 1.
60. Ленин В. Й. Государство и революция собр. соч. Т. 33.
61. Липа Ю. Призначення України. - Львів, 1928.
62. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. - Відень, 1927.
63. Липинський В. Релігія і церква в історії України. - Філадельфія, 1925.
64. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. - Відень, 1920.
65. Маначинский О. Я., Соболев А. А. Военная безопасность Украины та вплив на неї геополітичних факторів. - К., 1997.
66. Масарик Т. Г. Идеали гуманности, - Львів, 1902.
67. Михельс Р. Социология политических партий в условиях демократии // Диалог, 1990, - № 3,5,7,9,11.

68. Міхновський М. Самостійна Україна. - К. - Львів, 1991.
69. Мороз В. Національна безпека України - безпека людини. - К., 1994. - 61 с.
70. Національна безпека України, 1994-1996 рр.: Наукова доповідь НІСД / Редкол.: О.Ф.Белов /голова/ та ін. - К., 1997. - 197 с.
71. Новіков О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. - Донецьк.: ІЕП НАН України, 1997. - 460 с.
72. Онацький Є. Імперіалізм духу. - Перемишль, 1932.
73. Основные факторы, представляющие угрозу публичным интересам экономической безопасности Украины во внешнеэкономической деятельности и разработка правовых средств их нейтрализации: Препринт доклада / Макогон Ю. В. и др. - Донецк: ИЗПИ НА-НУ, 1997. - 44 с.
74. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии: В 2-х т. - М., 1927-1930.
75. Охримович Ю. Розвиток української національної політичної думки. - Львів-Київ, 1922.
76. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець ХУІ - початок ХУІІ ст.). Тексти і дослідження. - К., 1988.
77. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави: Підручник / Ін-т державного управління і самоврядування при КМУ. -К., 1994. - 140 с.
78. Полтава П. Концепція самостійної України і основні тенденції політичного розвитку сучасного світу. 1947.
79. Потер К. Відкрите суспільство та його вороги. - К., 1994.
80. Почепцов Г. Г. Национальная безопасность стран переходного периода: Учебн. пособие. -К. ІЗМН, 1996. - 136 с.
81. Ребет Л. Формування української нації. - Мюнхен, 1951.
82. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави: Трансформація гуманітарної освіти в Україні: Посібник для вузів, - К., 1996. - 240 с.
83. Санистебан Л. Основы политической науки. - М., 1992.
84. Скрипник М. І. Статті і промови, - Харків, 1929-1931. Т. 1-4.
85. Современные методы и технологии принятия управленческих решений // Персонал: Сб. науч. трудов. Приложение 5. - К., 1999.
86. Старосольський В. Теорія нації. - Відень, 1922.
87. Украина и европейская безопасность: Международный научный семинар в Одессе 22-25 ноября 1996 г. /сокр. изложение аудиозаписи/. - Одесса: Логос, 1997. - 56 с.
88. Украина и проблемы безопасности транспортных коридоров в Черноморско-Каспийском регионе; Мат-лы междунар. науч.-практ. конф. / Севастополь, 8-9 июня 1999 г. — К.: НИУРВ, Фонд Фридриха Эберта, 1999. - 220 с.
89. Украина и Россия в новом геополитическом пространстве. - К., 1995.
90. Украина: проблемы безопасности. Под. ред. Й. Кобринский, Ш. Гарнетта. - М., 1996. -138 с.
91. Україна у сучасній архітектоніці європейської безпеки: Аналіт. доповідь / Перепелиця, Дерчагаб О., Парахонський Б., Врадій В., Чумак В. - К.: Київський гуманітарний ін-т; Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України., 1998. - 69 с.
92. Філософія Відродження на Україні. - К., 1990.
93. Шлемкевич Микола. Загублена українська душа. - К., 1992.
94. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність та напрямки забезпечення.-К.: НІСД, 1997. - 144 с.
95. Щекин Г. В. Теория кадровой политики. - К., 1997.
96. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків, - К., 1990. Т. 1-3.